

Олександр Сергійович Лагодинський,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Воєнно-дипломатичної академії, м. Київ

СТРАТЕГІЇ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІМ МАГІСТРАМ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

У статті розроблено стратегії викладання англійської мови майбутнім магістрам військового управління в міжнародних відносинах на основі врахування в навчально-виховному процесі їх індивідуально-психологічних особливостей.

Ключові слова: *індивідуальний стиль опанування англійської мови, стратегії викладання англійської мови, індивідуалізація, англомова підготовка, майбутні магістри військового управління у міжнародних відносинах, Воєнно-дипломатична академія.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Комунікативний характер фахової діяльності слухачів Воєнно-дипломатичної академії (далі – ВДА) – майбутніх магістрів військового управління у міжнародних відносинах (далі – МВУМВ) – вимагає від них високого рівня опанування англійської мови. Це, у свою чергу, зумовлює необхідність удосконалення системи англомовної підготовки (далі – АП) у ВДА. Одним із варіантів удосконалення є *індивідуалізація*, яка полягає в урахуванні *індивідуально-психологічних особливостей* слухачів. У зв'язку з цим існує нагальна необхідність розробки *стратегій викладання англійської мови* майбутнім МВУМВ з урахуванням у навчально-виховному процесі цих особливостей

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Основна увага науковців зосереджена на дослідженнях *індивідуально-психологічних особливостей* тих, хто навчається (В. А. Артемов, І. А. Зимня, О. А. Леонт'єв, М. В. Ляховицький, С. Ю. Ніколаєва, А. А. Миролубов, І. В. Рахманов,

З. М. Цветкова, М. Л. Вайсбурд, Н. Д. Гальскова та ін.), а проблема врахування цих особливостей у підготовці, зокрема АП майбутніх МВУМВ, потребує додаткових досліджень.

Метою статті є розробка *стратегій викладання англійської мови* майбутнім МВУМВ на основі врахування у навчально-виховному процесі їх *індивідуально-психологічних особливостей*.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Під час дослідження встановлено, що під час *індивідуалізації* АП слухачів ВДА має обов'язково враховуватися їх *індивідуальний стиль опанування англійської мови* [1, с. 28; 2, с. 91–92; 3, с. 199–200, 226–227, 229]. Під ним ми розуміємо систему найбільш оптимальних прийомів, які використовують слухачі, зумовлених їх *індивідуально-психологічними особливостями*, для успішного засвоєння англійської мови і формування готовності до її використання у фаховій діяльності. Він складається з різномірних компонентів, які часто взаємозалежать один від одного та доповнюють один одного.

Вважаємо, що з метою врахування *індивідуального стилю* в АП необхідно розробити *стратегії викладання англійської мови*. Це загальні механізми найбільш ефективного планування, організації і здійснення АП слухачів викладачем на основі їх *індивідуально-психологічних особливостей* з метою спрямування підготовки на створення оптимальних та найбільш комфортних умов, які сприяють опануванню ними фахової англійської мови і розвитку нових можливостей щодо її опанування.

Розглянемо *стратегії викладання англійської мови* стосовно кожного компонента *індивідуального стилю опанування англійської мови* слухачів.

Важливим з них є *мотивація*. Слухачі з високим рівнем *мотивації* характеризуються готовністю та прагненням до свідомо визначеної мети, яка полягає у вивченні англійської мови на рівні, достатньому для виконання фахових завдань. *Стратегії викладання англійської мови* має бути спрямовано на підвищення *мотивації* у слухачів до її вивчення, на досягнення успіхів в опануванні слухачами англійської мови. Вони містять у собі:

створення позитивної психологічної атмосфери в аудиторній і позааудиторній роботі слухачів (заохочення за успішно виконані завдання; установка на успішне виконання завдання й уникнення неприємностей і труднощів; виправлення помилок без переривання комунікативного процесу та пониження гідності слухачів; створення умов рівноправної суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачем і слухачами тощо);

використання таких мовленнєво-мисленнєвих завдань, які характеризуються новизною, залучення під час їх виконання всього комплексу різноманітних навичок та вмінь слухачів, не лише мовленнєвої, а й інших видів діяльності, у тому числі і життєвого досвіду слухачів із метою актуалізації основних психологічних станів, пов'язаних, передусім, з виникненням особистого переживання за значущість роботи та її результати для виконання майбутніх фахових завдань;

надання слухачам певної свободи дій у вирішенні проблемних мовленнєво-мисленнєвих завдань, що стимулює їх творчість і винахідливість;

забезпечення можливості слухачам бачити та відчувати результат своєї роботи шляхом створення системи постійного зворотного зв'язку між викладачем і слухачами.

Не менш важливим компонентом *індивідуального стилю опанування англійської мови є типи темпераменту. Стратегії викладання англійської мови* мають забезпечити оптимальну та комфортну роботу із *сангвініками, флегматиками, холериками, меланхоліками.*

При роботі із *сангвініками стратегії* необхідно спрямувати на:

вироблення у слухачів під час виконання мовних і мовленнєвих вправ уваги та зосередження на окремих деталях в запам'ятовуванні усної чи письмової англійської інформації;

чергування вправ і завдань, що сприяє зміні характеру діяльності, попереджає її монотонність та одноманітність на заняттях;

залучення слухачів до активних вправ, де вони можуть виразити свої емоції і брати участь у колективній взаємодії;

вироблення сумлінності щодо обов'язкового доведення до завершення розпочатого завдання;

контролювання участі слухачів у груповій роботі, а саме – взаємовідносин з іншими слухачами, з метою недопущення їх потрапляння під вплив інших.

При роботі з *холериками стратегії* необхідно спрямувати на:

стримування викладачем реакції у разі різкої зміни настрою слухачів, що властиво цьому типу темпераменту, підтримання спокійного, нормального режиму спілкування з боку викладача, навіть у разі бурхливого сплеску емоцій слухачів;

стримування поривів слухачів до швидкого початку та завершення виконання завдання;

надання детальних інструкцій щодо виконання завдань із декілька разовим їх повторенням, привчання слухачів до більш ретельного обдумування відповідей на завдання;

відпрацьовування вправ, які сприяють виробленню точності і правильності вживання мовних та мовленнєвих засобів;

залучення слухачів до активних вправ (рольових і ділових ігор, дискусій, обговорень), які за рівнем складності дещо перевищують можливості слухачів, проте підтримують інтерес до вивчення мови;

контролювання участі слухачів у груповій роботі, а саме – взаємовідносин з іншими слухачами, з метою попередження непорозумінь та конфліктних ситуацій.

При роботі з *флегматиками стратегії* необхідно спрямувати на:

усвідомлення необхідності надання слухачам додаткового часу на виконання навчальних завдань;

заохочування і підбадьорювання таких слухачів у разі виявів будь-якого виду активності й ініціативності у виконанні навчальних завдань;

підтримання терпіння і стримування бажання з боку викладача зробити всю роботу за слухачів, не дочекавшись їх реакції;

поступове чергування спокійних індивідуальних вправ та більш активних змагальних групових вправ, забезпечуючи при цьому надання слухачам додаткової допомоги у попередньому відпрацюванні мовного і мовленнєвого матеріалу;

контролювання участі слухачів у груповій роботі, а саме – взаємовідносин з іншими слухачами, з метою попередження придушення в них ініціативності й активності.

При роботі з *меланхоліками стратегії* необхідно спрямувати на:

підтримання позитивної атмосфери на заняттях і постійного заохочення з боку викладача англomовної мовленнєвої діяльності таких слухачів;

забезпечення сприятливих умов шляхом налагодження довірливих контактів та попередньої підготовки для більш активної участі таких слухачів у вправах, що передбачають колективну взаємодію;

залучення слухачів до нових завдань лише з попередньою підготовкою і забезпеченням звичних умов їх виконання;

уникнення жорсткої критики помилок таких слухачів;

контролювання участі таких слухачів у груповій роботі, а саме – взаємовідносин з іншими слухачами, з метою попередження непорозумінь, та придушення в них ініціативності й активності.

Ураховуючи, що чистих *типів темпераменту* не існує, викладачеві доцільно комбінувати вищеописані стратегії під час АП.

Разом із *типами темпераменту* тісно пов'язано інший компонент *індивідуального стилю* – *спрямованість особистості*. Він також потребує окремих *стратегій викладання англійської мови* для слухачів *екстравертів* та *інтровертів*. Як відомо, слухачі *екстраверти* вивчають мову більш ефективно через досвід та взаємовідносини і спілкування з іншими слухачами. При роботі з *екстравертами стратегії* мають бути спрямованими на:

їх залучення до виконання активних навчальних завдань і вправ (обговорення, дебати, рольові та ділові ігри тощо);

забезпечення можливості спілкування й обговорення результатів виконання творчих письмових завдань слухачами;

зосередження уваги на формуванні у слухачів навичок і вмінь логічного письмового висловлювання (складання плану, обговорення конкретних його пунктів тощо).

Слухачі *інтроверти* вивчають мову більш ефективно самостійно, орієнтуючись на індивідуальну роботу. При роботі з ними *стратегії* мають бути спрямованими на:

їх залучення до виконання письмових індивідуальних завдань, забезпечуючи попередню підготовку до них;

створення сприятливих умов для поступового залучення слухачів до усної групової роботи шляхом встановлення довірливих стосунків із ними і поступової зміни звичних умов спілкування.

Стратегії мають урахувати необхідність формування у слухачів схильності до усної колективної взаємодії, що зумовлено характером їх майбутніх фахових завдань. Отже, вони мають спрямовуватися на вироблення у них під час АП схильності до *екстраверсії*.

Стратегії викладання англійської мови стосовно слухачів з різними типами *сенсорної репрезентативної системи* передбачають забезпечення оптимальних умов викладання мови, ураховуючи особливості роботи з кожним типом (*візуалами, аудіалами, кінестетиками*). Так, слухачі *візуали* характеризуються кращим сприйманням англомовної інформації за допомогою зорового каналу. При роботі з ними викладач має організовувати навчальний процес таким чином, щоб слухачі займали місце в центрі аудиторії, якомога подалі від вікон і дверей, мали можливість працювати самостійно (за їх бажанням, із тихою музикою), обов'язково читаючи вголос чи промовляючи про себе слова. Необхідно привчати слухачів письмово записувати усні інструкції до вправ і читати написане для кращого запам'ятовування і розуміння, а також надавати можливість їм обдумувати завдання й уявляти ситуацію, в якій його треба виконувати. Необхідно забезпечувати регулярне

виконання слухачами письмових завдань із закріплення мовного і мовленнєвого матеріалу (переписування нових слів і виразів; складання нових речень і текстів з цими лексичними одиницями; записування важливих аспектів під час аудіювання і читання, а, за можливості, виділення їх різними кольорами). Бажано навчати слухачів користуватися ментальними картами, а також пропонувати різні варіанти графічних зображень для найбільш зручної письмової фіксації усної англомовної інформації, а також рекомендувати їм постійно записувати новий мовний і мовленнєвий матеріал під час заняття і в години самостійної підготовки. Необхідно забезпечувати можливість візуального сприйняття слухачами людини, яка веде усне мовлення під час виконання завдань з аудіювання та говоріння, використовуючи при цьому не аудіо-, а відеозаписи. Також рекомендується ретельно продумувати і готувати підготовчу частину завдань з читання текстів, в яких передбачати вправи, що надавали б слухачам можливість попередньо переглядати текст, зосереджуючись на його окремих деталях, частинах, графічних зображеннях тощо. Для кращого запам'ятовування нових лексичних одиниць треба проводити регулярне тренування з використанням карток, де нові слова і вирази записуються різними кольорами, а на звороті подається визначення чи переклад. Необхідно пропонувати слухачам відтворювати по пам'яті ці лексичні одиниці шляхом їх написання. Викладачеві треба бути готовим до постійного перепитування слухачами нових слів та виразів, незрозумілої інформації тощо.

Слухачі *аудіали* характеризуються кращим сприйманням англомовної інформації за допомогою слухового каналу. При роботі з ними викладач має організовувати навчальний процес таким чином, щоб слухачі мали можливість займатися в парі з іншими, спілкуючись і використовуючи новий мовний і мовленнєвий матеріал, вирішуючи навчальні проблемні питання та читаючи тексти обов'язково вголос. Треба подавати інструкції щодо виконання завдань завжди усно, навіть якщо вони є написаними, детально пояснювати порядок виконання окремих вправ. Необхідно рекомендувати слухачам перед

виконанням ще раз усно повторити інструкції та мету завдання. Викладачі мають бути готовими до більш детального пояснення особливостей виконання тієї чи іншої вправи, вимови нових слів та виразів тощо. Основну увагу треба зосереджувати на виконанні усних завдань, привчати слухачів уголос промовляти вивчені слова і вирази, переказувати тексти тощо. Рекомендується ретельно продумувати і готувати підготовчу частину завдань з читання текстів, в яких передбачати вправи, що надавали б слухачам можливість попередньо обговорювати зміст тексту з викладачем чи іншими слухачами. Для кращого запам'ятовування нових лексичних одиниць треба проводити регулярне тренування з використанням карток, де нові слова і вирази записуються різними кольорами, а на звороті подається визначення чи переклад. Також треба пропонувати слухачам відтворити по пам'яті ці лексичні одиниці шляхом їх усного промовляння.

Слухачі *кінестетики* характеризуються кращим сприйманням англomовної інформації шляхом фізичного контакту з реальними предметами (рухи тіла, дотики тощо). При роботі з *кінестетиками* викладач має організовувати навчальний процес таким чином, щоб слухачі могли займати зручні для себе місця в аудиторії (похитуватися на стільцях чи відштовхуватися ногами від підлоги, стискати в руках предмети, не заважаючи при цьому іншим слухачам та викладачеві). Треба забезпечити можливість таким слухачам під час самостійної підготовки не займати місця за традиційними партами. Основну увагу необхідно зосередити на виконанні слухачами усних завдань, які передбачають рольову організацію, надавати їм можливість активно самореалізуватися в цих вправах (рухатися, торкатися предметів, моделювати предмети на основі реального контексту тощо). Під час виконання письмових завдань основну увагу треба зосередити на таких вправах, які потребують заповнення пропусків самостійно підібраними відповідями, а не вибраними з варіантів, що пропонуються викладачем. Треба використовувати вправи, які потребують постійних рухів чи зміни місця положення в аудиторії під час вивчення нових лексичних одиниць. Рекомендується ретельно продумувати і

готувати підготовчу частину завдань з читання текстів, в яких передбачати вправи, що надавали б слухачам можливість попередньо переглядати ключові слова і вирази, графічні зображення, а також читати “з кінця до початку”. У завданнях з читання бажано передбачати використання текстів, які подаються в різних кольорах чи різними шрифтами. Для кращого виконання завдань з письма необхідно надавати час та можливість слухачам попередньо обдумувати тему, роблячи графічні позначки і зображення на чернетці.

За умови наявності у слухачів однакових ознак кожного з типів *сенсорної репрезентативної системи* доцільно комбінувати ці стратегії. Це також може бути ефективним для розширення можливостей слухачів щодо опанування англійської мови.

Під час аналізу вивчення англійської мови стосовно *стилів мислення* слухачів було визначено такі *стратегії*. Розглянемо їх більш детально.

При роботі зі слухачами з *інтуїтивним стилем мислення стратегії* мають спрямовуватися на:

уникнення послідовної подачі мовного і мовленнєвого матеріалу слухачам;

активне залучення слухачів до виконання творчих завдань з говоріння і письма (рольові ігри, написання творів тощо) та сприйняття абстрактних текстів (читання й аудіювання);

зосередження слухачів на виконанні завдань без демонстрації конкретних правил вживання мовних і мовленнєвих засобів, надаючи їм можливість на основі прикладів самим визначати ці правила.

При роботі зі слухачами з *конкретним стилем мислення стратегії* мають спрямовуватися на:

послідовну подачу мовного і мовленнєвого матеріалу слухачам;

активне залучення слухачів до виконання репродуктивних завдань із говоріння і письма (відновлення відсутньої інформації, заповнення пропусків тощо) та сприйняття текстів з фактичною (конкретною) інформацією для читання й аудіювання (опис окремих предметів (об’єктів), речей людей тощо);

зосередження слухачів на виконанні завдань із використання конкретних правил і зразків вживання мовних і мовленнєвих засобів, забезпечення різних варіантів таких правил і зразків.

При роботі зі слухачами з *аналітичним стилем мислення* викладач повинен:

пропонувати навчальні завдання, які передбачають відпрацювання окремих мовних і мовленнєвих деталей, зокрема вживання граматичних і лексичних засобів;

не допускати перевантаження слухачів надмірною інформацією, давати конкретні, готові, бажано якомога стислі правила і алгоритми вживання мовних і мовленнєвих засобів;

обережно пропонувати нові типи завдань, починаючи із звичних умов їх виконання й поступового введення нових;

основну увагу зосереджувати на вирішенні проблемних мовленнєво-мисленнєвих завдань та сприйнятті абстрактних усних і письмових текстів практичної спрямованості;

більшу частину навчального часу відводити на індивідуальну роботу слухачів, давати свободу дій для самостійного виконання завдань.

При роботі із слухачами із *синтетичним стилем мислення* викладач повинен:

пропонувати навчальні завдання, які зосереджені на виявленні мовних деталей із загального контексту;

забезпечувати навчальний процес великим обсягом мовного і мовленнєвого матеріалу, давати виразні і чітко зрозумілі правила і алгоритми вживання мовних і мовленнєвих засобів;

постійно змінювати порядок виконання навчальних завдань, використовуючи різноманітні методи, прийоми і способи;

більшу частину навчального часу відводити на групову роботу слухачів; давати їм свободу дій для вираження емоцій і самореалізації у колективній взаємодії;

постійно заохочувати і підтримувати навчальні дії слухачів.

Викладач також може послідовно комбінувати ці стратегії з метою посилення *інтуїтивності* чи *конкретності мислення*, його *аналітичності* чи *синтетичності*, що пов'язано з необхідністю досягнення високого рівня володіння англійською мовою, який неможливий без добре розвинутих всіх стилів мислення.

Стратегії викладання англійської мови щодо забезпечення оптимального засвоєння англійської мови з урахуванням рівня *мовної витривалості* слухачів має бути спрямовано, передусім, на її підвищення, тобто створення за рахунок внутрішніх резервів організму стійкої протидії труднощам, які пов'язані з вивченням англійської мови, та швидкій втомлюваності, яка супроводжує цей процес.

Аналізуючи природу цього явища, встановлено, що їх основними завданнями є:

забезпечення самостійного усвідомлення слухачами тих труднощів і проблем (лінгвістичних, психологічних тощо), які заважають успішно вивчати англійську мову;

переконавання слухачів у тому, що ці проблеми є цілком природними і тимчасовими, а їх подолання полягає у зміні ставлення до них: вірі у те, що, подолавши їх, можна добитися успіхів у вивченні мови;

спрямування викладання мови на виконання активних вправ, в яких є необхідність систематичного подолання цих труднощів до їх повного зникнення;

дозування подачі мовного і мовленнєвого матеріалу відповідно до рівня сприйняття з боку слухачів – поступове посилення (на початку заняття) чи послаблення (на подальших етапах заняття);

забезпечення постійного чергування вправ, які роблять необхідним використання різних органів сприйняття і відчуття (усні з письмовими);

чергування напруженої роботи з відпочинком (розповідь цікавої історії, жарту, виконання вправ, які потребують фізичної активності тощо);

забезпечення загальної позитивної атмосфери на заняттях шляхом підтримання гарного настрою у слухачів та постійного інтересу до мовного і мовленнєвого матеріалу, який відпрацьовується.

Рівень *мовної витривалості* зростає паралельно з удосконаленням мовленнєвих умінь і навичок, адже АП, як і будь-яка підготовка, передбачає психічні та фізичні зусилля, а, отже, – й навантаження, які з ними пов'язані.

Висновки. Отже, визначено, що в процесі *індивідуалізації* АП майбутніх МВУМВ необхідно враховувати *індивідуальний стиль опанування англійської мови*, що практично реалізується за допомогою *стратегій викладання англійської мови*, які розроблені відповідно до його компонентів. Вони сприяють більш ефективному вивченню слухачами англійської мови для виконання майбутніх фахових завдань.

Перспективою подальших розвідок у даному напрямку є розробка методики АП майбутніх МВУМВ на основі *стратегій викладання англійської мови*.

Список використаної літератури

1. Ляховицький, М. В. Індивідуалізація навчання іноземної мови в школі / М. В. Ляховицький, С. Ю. Ніколаєва. – К. : Радянська школа, 1978. – 120 с.
2. Reid, J. M. Learning Styles in the ESL/EFL Classroom / J. M. Reid. – Boston : Heinle&Heinle, 1995. – 272 p.
3. Understanding Learning Styles in the Second Language Classroom / ed. by J. M. Reid. – Upper Saddle River, Prentice Hall Regents, 1998. – 210 p.

Рецензент: кандидат педагогічних наук, доцент Мамчур К. В.

Стаття надійшла до редакції 29.08.2013.

Лагодинский А. С. Стратегии преподавания английского языка будущим магистрам военного управления в международных отношениях

В статье разработаны стратегии преподавания английского языка будущим магистрам военного управления в международных отношениях на основе учета в учебно-воспитательном процессе их индивидуально-психологических особенностей.

Ключевые слова: индивидуальный стиль овладения английским языком, стратегии преподавания английского языка, индивидуализация, англоязычная подготовка, будущие магистры военного управления в международных отношениях, Военно-дипломатическая академия.

Lahodynskiy O. S. The strategies of teaching of the English language to future masters of Command and Control in International Relations

The article develops the strategies of teaching of the English language to future masters of command and control in international relations based on the use of their individual and psychological peculiarities in the educational process.

Key words: individual English learning style, English language teaching strategies, individualization; English language training, future Masters of command and control in international relations, Military diplomatic academy.